

Visselblåsare har det inte lätt

Mats Hagner
2018-01-05

Personligen anser jag att demokrati är bättre än despoti. Men en upplyst enväldshärskare kanske vore det bästa. Den som lyckas leda en framgångsrik revolt gör det genom att antingen övertyga massan om att de egna idéerna är de riktiga, eller genom att övertyga en liten grupp våldsbenägna om att ta makten. Mao Tse Tung var av den förstnämnda sorten, och Hitler var en blandning av de två nämnda. Jag är tyvärr intetdera utan bara en professor som råkat upptäcka vetenskapliga felaktigheter, som efter lång tid håller på att uppdagas även av andra. Min olycka är att jag är envis och att jag vägrar ställa in mig i ledet bakom dem i samhället som har makten. Detta har förorsakat stort lidande för mina närmaste, fem barn och tio barnbarn, samt för andra i deras närhet.

Redan 1973 kom jag underfund med att kalhyggesbruket bygger på hypoteser som inte hade testats genom vetenskapliga försök. Min omvändelse från kalhyggesförespråkare till motsatsen, kom sig av att en student, vid namn Karl Lennart Wendt, krävde att få se de vetenskapliga bevisen på att det var ekonomiskt korrekt att avverka halv vuxna träd bara därför att det fanns fullvuxna träd i skogen. Jag lovade att visa honom och de andra studenterna, att de professorer som utbildat mig hade publicerat arbeten som bevisade att det var ekonomiskt optimalt att göra så. Till min egen förvåning fann jag i biblioteken endast obevisade hypoteser. De viktiga var:

1. Man måste lägga marken kal för att få igång näringsomsättningen.
2. De mindre träden är omvuxna av de större därför att de stora har bättre anlag än de små.
3. De mindre träden är lika gamla som de stora träden, och åldern gör att de inte kan reagera med ökad tillväxt efter friställning
4. Plockhuggning, som tillämpade under början av 1900-talet, skapade en blandning av små och stora träd. En skog med en blandning av små och stora träd har låg volymproduktion i förhållande till en skog med lika stora träd.
5. Produktionen av virke ökar när det stående virkesförrådet växer.

Som populär professor med inriktning på klimatanpassning, skogsträdsförädling och användning exoter, t.ex. Pinus contorta, fick jag stora forskningsanslag och hade råd med 10 medarbetare och egen institution på Umeå universitet. När jag uppdagade att Domänverket kalavverkade skogen ända upp mot trädgränsen i fjällen, hyggesrensade och planterade tall och Pinus contorta, blev jag betänksam. Mina studier av klimatanpassningen hos tall visade att överlevnaden hos tall i så extremt karga områden borde bli väldigt låg. Därför undersökte jag vad som tidigare hade hänt med äldre planteringar av tall i fjällnära trakter. Rikstaxens ytor visade att sådana kalhyggen visade sig innehålla ungskog av enbart björk och gran, trots hyggesrensning, markberedning och plantering av tall.

Jag skrev 1984 till Olof Palme och rapporterade att Domänverkets redovisning av lyckad odling av tall på hyggen nära trädgränsen inte var korrekt. Bolagets siffror visade på 98 % överlevnad. Jag påpekade att detta gällde vad bolaget funnit genom inventering två år efter plantering, medan rikstaxens siffror visade något helt annat. Vi på min institution inbjöd Domänverket till ett offentligt seminarium på Umeå universitet, där vi redovisade de resultat som riksskogstaxeringen uppvisade. Domänverkets representant fick stå i skamvrån. Följden blev den s.k. "Fjällskogsdebatten" med följd att jordbruksutskottet reste längs fjällkedjan och forskare gjorde en helikopterfärd i trakterna. Slutligen beslöt riksdagen att undanta en halv miljon hektar fjällskog från aktivt skogsbruk. Mats Hagner fick hatbrev och anonyma mordhot via telefon. Forskarkollegor spred illasinnade rykten om Hagners kvalifikationer och skrev artiklar under rubriken "Hagner är en falsk profet".

För professor Hagner blev konsekvensen av all smutskastning i pressen, att alla forskningsansökningar avsågs. Utan anslag försvann alla tio medarbetarna och forskaren Hagner fick inställa sina resor till försöksområdena. Efter fyra år utan anslag sökte han en professur i naturlig återväxt på SLU i Umeå. Forskarna där kunde inte hindra de sakkunniga från att godkänna Hagners kompetens.

Hagner fick ett mycket stort anslag från Carl Tryggers Stiftelse, efter att han lyckats övertyga ordföranden Per Sköld om att gamla hypoteser faktiskt hade falsifierats. Per Sköld, som varit generaldirektör på skogsstyrelsen, sade sig inte vara övertygad, men lovade stora anslag "därför att påståendenas sanningshalt var värda att testa".

Under 1990-talet verkade Hagner som professor vid institutionen skogsskötsel, och visade genom egen forskning att hypoteserna bakom kalhyggesbruket kunde falsifieras. Prefekten Per Ove Bäckström förbjöd publicering av detta i institutionens namn, men hänvisning till att forskningsanslagen i så fall skulle utebli för de andra forskarna vid institutionen. "Alla skogsbolag och skogsägareföreningar skulle ju få stå vid skampålen". Institutionens ledning förbjöd Hagner att undervisa jägmästar-studenterna, men de egna doktoranderna fick ändå slutföra sin utbildning.

Bland dem fanns Herman Sundqvist som i sitt doktorandarbete bevisade att tallskog i de kargaste delarna av norra Norrland kunde skötas med kontinuerligt skogsbruk. Naturlig återväxt var riklig i skogarna och de små plantorna och träden reagerade med ökad tillväxt efter friställning. Sundqvist var emellertid klok nog att bortse helt från sina egna forskningsresultat, så snart som han blivit anställd i Domänverket. Därför blev karriären snabb för den unge värtalige kalhygges-brukaren. Han körde gladeligt markberedningsmaskinerna rakt igenom tät återväxt på lavtäckta hedar och brydde sig inte om att detta utfördes nära befintliga rengården.

Visselblåsaren Mats Hagner blev väldigt obekvämt för forskarna i skogsskötsel, Björn Elfving och Lars Lundqvist, när han tillsammans med statistikern Sören Holm publicerade resultat som visade att de långliggande försöken med blädning, bevisade att virkesproduktionen varit störst:

1. när ytorna behandlats så att de fått en naturlig blandning av trädstorlekar och
2. när det stående virkesförrådet varit minst.

Hagner påpekade därför att Lars Lundqvists doktorsavhandling innehöll ett mycket allvarligt påstående om ett positivt samband mellan virkesförråd och tillväxt, och att den tillväxtfunktion som Björn Elfving utformat i det stora prognosinstrumentet Heureka, led av samma felaktighet. Hagner publicerade 1995 även en artikel om att markberedning på kala hyggen var helt onödig, eftersom ett stort antal vetenskapliga försök visade att plantering direkt i mossan det första året efter avverkningen, gav lika bra resultat om plantorna skyddades mot insektsnag.

Prefekten Per Ove Bäckström insåg att forskarna på SLU skulle bli hårt drabbade om dessa sanningar blev kända. Han hänvisade till att de ledande inom skogsnäringen skulle strypa anslagen till institutionen. När Hagner 1999 uppnådde åldern 65 år, ville han arbeta vidare till 67, som då var ett tillåtet alternativ. Bäckström tog då chansen att avstänga Hagner från SLU och dess datorcentral och hänvisade i skrift till att Hagner förorsakade psykosociala problem hos institutionens personal. När Hagner fick ett arbetsrum hos en annan prefekt, bröt sig någon in och stal Hagners arbetsdator med allt forskningsmaterial. Polisen fann datorn hos Lars Lundqvist, men den återlämnades först efter att Hagner anlitat en advokat.

Prefekten Peter Lohmander vid institutionen skogsekonomi tog in Hagner som gästforskare och lät honom sprida kunskap genom en egen hemsida på institutionen. Mer än 30 rapporter publicerades av Hagner på skogsbibliotekets databas Epsilon under de följande åren. Detta kunde pågå ända till 31 december 2012. Tomas Lundmark hade avancerat till dekanus för skogsvetenskapliga fakulteten. Då

** raderades alla Hagners rapporter på skogsbiblioteket
** prefekten Bengt Kriström vid institutionen skogsekonomi avslutade Hagners verksamhet som gästforskare
** informationschefen Tina Zetraeus på SLU påstod lögnaktigt i Expressen, att Hagner inte varit verksam på SLU sedan pensionen 1999.

SLU hoppades på detta sätt bli av med visseblåsaren Mats Hagner. Han hade i många sammanhang framhållit att kalhyggesbruket, som tvingats på landets skogsägare med hjälp av en ny skogsvårdslag 1950, hade berövat skogsägarna på halva nettot av virkesodlingen och att skogsindustrin förlorat lika mycket genom en allt sämre råvara. Hagners beräkning visade att skogsägarna förlorat 8 miljarder/år och att den sammanlagda nationalekonomiska förlusten av kalhyggesbruket borde ligga på mer än tusen miljarder kronor.

Hagners tjurighet yttrade sig i bildandet av ett eget bokförlag, som nu har gett ut alla censurerade publikationer såsom e-böcker på Kungliga bibliotekets databas Libris. Där publicerar han även "obekväma" rapporter skrivna efter 2012.

Demokratiskt fattade beslut i riksdagen vilar ju på en grund som flertalet av landets innevånare kan samtycka till. Detta grundar sig på de gamle grekernas uppfattning om hur en stat skall styras. Samma ordning tror man skall fungera bra även vid beslut om vad forskningsmedel skall användas till. Därför sitter det tolv dugliga forskare i statens råd för forskning. När de inser att den egna sakkunskapen inte räcker till för att bedöma en ansökan, vänder de sig till personer i näringen som de har förtroende för. Einstein skrev om sina teorier om rumstiden för hundra år sedan, och blev naturligtvis vägrad en plats vid universitetet. Ingen hade hört talas om något så dumt.

Av samma skäl är det svenska systemet för beviljande av anslag till forskare helt felaktigt. Unga forskare skall i stället på egen hand få avgöra vad som bör utforskas, och få några år på sig att visa sin duglighet, i form av accepterade artiklar. Då kan originella projekt finansieras. Alla forskare med kunskap om var forskningsfronten befinner sig, vill forska om något som omgivningen finner egendomligt och originellt. Ingen annan än forskaren själv skall välja vad som skall utforskas. Läs mitt förslag till organisation av forskning i min lärobok.

Mats Hagner ville berätta det ovanstående i hopp om att Du som politiker skall försöka förbättra systemet. Du kan säkert inte ändra på att forskarna på SLU, inklusive rektor, medvetet uttalar osanningar. De har fått sina tjänster på grund de kan "strömlinjeforma" sina uttalanden. De sämsta personernas namn har jag redan nämnt. Att man på SLU forskar på ett extremt ineffektivt sätt, exempelvis inom projektet Future Forest, beror på att man inte kan få anslag till annat än det som verkar vara populärt bland skogsnäringens chefer. Dessa kan beskrivas såsom mycket okunniga, eftersom de fick sin utbildning för 10-30 år sedan. Kunskapen meddelades av lärare som var forskare och därför tvingades säga det som gjorde dem populära inom näringen. Än idag undervisas jägmästarna utifrån de först nämnda hypoteserna, vilka alla är falsifierade av vetenskapliga arbeten.

Nu har miljövårdare lyckats få respons bland politiker, därför att mänskligheten är på väg att förstöra klimatet och hela planeten. I SNFs ledning är okunskapen väldigt djupt rotad, eftersom även dessa potentater inte kan undgå att lyssna på de "välutbildade" cheferna i skogsnäringen. När Mats Hagner kommer dragandes med "väldigt originella idéer" som alla med "kunskap" påstår är osanna, kan dessa förtroendevalda, utan egen "kunskap" inte annat än tro på vad flertalet säger.

Slutligen vill jag bara berätta, att Angela Merkel, såsom miljöminister 1990, beslöt att tyska statens skogsbrukare inte längre skulle få använda kalhyggesbruk. Statens skog i Niedersachsen uppvisade redan efter 10 år ett dubbelt så högt ekonomiskt netto som tidigare. Mats Hagner är naturligtvis glad över detta eftersom det är just vad hans egna beräkningar visat. Varje utbildad skogsägare tycker

det är tämligen enkelt att förstå, att man får hög inkomst från stora värdefulla timmerträd, och dåligt betalt för massaved från småträd. Om man sedan slipper ifrån kostnaderna för återväxt på kalhyggen, och efter 10-20 år återigen tjänar pengar på stora värdefulla timmerträd, verkar det givetvis attraktivt med plockhuggning.

Så enkelt ter det sig. Men allvarliga fallgropar lurar. Jag hänvisar till min lärobok "Naturkultur" som finns att låna som ebok på landets alla bibliotek <http://libris.kb.se/bib/20851370>

Jag hoppas nu att Göran Ståhl, som nu är dekanus på skogsfakulteten, skall våga röra om i grytan. Emellertid blir det svårt eftersom skogsnäringens chefer är övertygade om att kalhyggesbruk är det enda rätta. Forskarna på SLU, som känner till sanningen, vill inte bli impopulära. SLUs styrelse och rektor har redan bundit upp sig i försvar för kalhyggesbruk. Detsamma gäller den stora föreningen Skogen, Skogforsk och Skogsstyrelsen. Även Universitetskanslersämbetet har bundit upp sig genom att vägra åtgärda den brottsliga censur som SLU har genomfört <http://academicrightswatch.se/?p=1472> Till och med ledningen för Svenska Naturskyddsföreningen vägrar lyssna på Mats Hagner.

Det är inte lätt för visselblåsare. Jag känner mig ibland som en åklagare i ett land där skogsmaffian styr.